

УДК 821.161.2-1.09"191/192"Є.Маланюк:17.035.3(477=161.2)
DOI:

«МОСКВА ПРОКЛЯТА» У РАНИХ ВІЗІЯХ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА

Микола КРУПАЧ

У статті вперше проаналізовані антиросійські мотиви у найбільш раних поетичних творах Є. Маланюка, які були опубліковані в 1916–1921 рр. і дотепер фактично невідомі українському читачеві. **Мета** дослідження – довести, що Є. Маланюк насправді став національно зрілою, свідомою, патріотичною особистістю ще будучи в статусі військового, коли був учасником Першої світової війни та бив проти російських більшовиків і їхніх українських прислужників, а не після поразки українців у національно-визвольних змаганнях 1917–1921 рр. **Наукова новизна** статті полягає, зокрема, у тому, що дослідник аргументовано ілюструє генезу зацікавлення Є. Маланюка «військовою романтикою». «Перший етап» формування «справжньої національної свідомості» в поета відбувся ще в дитячому віці, зокрема, під впливом мілітарного виховання його діда по батьковій лінії, а також після прочитання Гоголевого «Тараса Бульби», що став важливим чинником, здатним оживлювати психологічні глибини «паралізованої, але не знищеної пам'яті історичної» українців. Це й підтверджують лейтмотиви його поетичних текстів – поеми «Голоси землі», а також раних віршів «Казка» й «Гей, на коні!...». В останньому творі у дусі мілітарного романтизму звучить потужний заклик до майбутнього бою з московськими окупантами та до їх цілковитого знищення. У **висновку** автор відзначив, що ідейне та тематичне спрямування раних мілітарних текстів, а також окремі концептомісткі твердження раних Є. Маланюка, зокрема й самозізнання про пробудження його національної свідомості в дитячі роки, спростовують досі панівний в українському літературознавстві міф, буцімто він став українським поетом лише після «потрясіння поразкою УНР». У статті використані прийоми проблемно-ідеологічного, культурно-історичного, стильового й герменевтичного **методів** аналізу.

Ключові слова: дореволюційна творчість, фронтові поезії, російська окупація, катування України, національна свідомість, мілітарний романтизм.

Коли спробувати якомога лаконічніше окреслити ідейно-тематичне спрямування національно-державницької історіософії Є. Маланюка, то передусім у ній потрібно виділити два центральних вектори, які наявні вже в його раних текстах. Перший із них – це заклик повернути Україні незалежну державність, втрачену віками. Другий – бажання розкрити світу дикунсько-злодійську сутність російської імперії. Ще юний Є. Маланюк розумів, що вільну Україну без розвалу Московії побудувати важко. Тому він і став воїном, аби в слушний момент повернути зброю проти відвічного ворога України.

Натомість в українському літературознавстві й досі поширений міф, що начебто саме «потрясіння поразкою УНР зробило Є. Маланюка українським поетом» [7, с. 130], тобто вповні пробудило його національну свідомість уже в таборах інтернованих на території Польщі, а не в часи, наприклад, визвольної боротьби 1917–1921 років, а то й ранише.

Про те, що насправді Є. Маланюк уже національно зрілим військовим брав участь не тільки в боях із російськими більшовиками та з їхніми українськими прислужниками, але й на фронтах Першої світової війни, зокрема, уже доводилося писати у статтях «“Наша юність крилата”: до проблеми юначого патріотизму Євгена Маланюка» [4], «У пошуках літературного дебюту Євгена Маланюка» [6], «Пошуки дотаборових публікацій Євгена Маланюка (1916–1917 та 1920 років)» [5] та в інших.

Також про власне зацікавлення «військовою (так рідною хлопцеві!) романтикою» та про «перший етап» формування «справжньої національної свідомості» ще в дитячому віці Є. Маланюк оповів, передаючи власні рецепції від «читання, властиво, поглинення» твору «Тарас Бульба». Текст Миколи Гоголя Є. Маланюк уважав не тільки «першим історичним романом українським», але й – «найважливіше, першим зрушенням психологічних глибин – психонаціональних ремінісценцій паралізованої, але не знищеної пам’яті історичної», зокрема, і його власної, і загальнонаціональної (всеукраїнської). Посилаючись на визначення французького літературознавця Шарля Огюстена де Сент-Бева, який «Тараса Бульбу» назвав «Запорозькою Іліадою», Є. Маланюк твердив, що цей твір М. Гоголя зайняв «своє місце» в його «дитячій душі без перешкод і навіки» [8, с. 120–121]. До цього зізнання Є. Маланюка можна лише додати, що твори М. Гоголя він почав читати «дуже рано», десь із 6 років [12, с. 107].

Водночас потрібно уточнити, що твір М. Гоголя захоплював Є. Маланюка не стільки своїм ідейним (антипольським) спрямуванням, а передусім саме національною «військовою романтикою» («Запорозька Іліада»), яку, як було вже сказано, він уважав для себе «рідною» вже в дитячі роки. Бабуся Є. Маланюка по материній лінії була полькою [12, с. 106], і, можливо, й тому письменник постійно мріяв про українсько-польський союз, зосібна мілітарний. Лише такий союз, на думку Є. Маланюка, міг дієво протистояти російській імперії, яка в часи дитинства майбутнього письменника окупувала не тільки частину України, але й Польщі.

Однак ще до твору М. Гоголя «військову романтику» в малому Євгеніві міг пробуджувати і його дід по матерій лінії – чорногорець Яків Стоянов, який належав до династії військовиків. Про це вже доводилося писати, зокрема, у статті «Вплив чорногорського родоводу на середньовічні мотиви творчості Євгена Маланюка» [3]. Та безсумнівно, що найбільше мілітарний романтизм ще з дитинних літ Євгеніві прищеплював його дід Василь Маланюк. У поемі «Голоси землі» учасник Першої світової війни, а пізніше старшина Армії УНР Є. Маланюк зізнавався, що свої найбільш ранні бойові вишколи він проходив саме під його орудою:

Щасливих радощів дитинства
Дід був, сказати б, арсеналом:
Шаблі, рушниці, коні – все це
Враз з орденами постачав [9, с. 141].

А далі з теплим гумором письменник подав цілком реалістичну інформацію щодо азів свого мілітарного виховання:

Так. Мушу гріх той визнать Діду:
Був вихователь «негуманний»
Й пацифістичних уподобань
Мені таки не прищепив [9, с. 41].

Поет також стверджував, що його «Дід» Василь «на гвалт» не визнавав тодішніх асимілятивних процесів, тому й не мав «фальшивих сентиментів» до земляків, яких називав – чи то «тогобічними “малоросами”», чи то «сьогобічними “польщаками”» і яких «покура і ледарство», «каліцтво й рабство мертве», зокрема, «скребли» та «пекли» його серце. Для В. Маланюка лише козаки («степові варяги», «херсонських прерій піонери») «були йому ріднею й рівнею». Письменник наголошував, що дідові політичні окреслення переважної більшості українців були «не хutorянством» або ж «запорозькою дутою пихою», а аргументованою історичними процесами світоглядною позицією, пов’язаною зосібна з колишнім поділом України між Польщею та Московією. Тож В. Маланюк виношував мрії про «цілість свого народу і отчизни», бо в пам’яті ще «раєм страченим минуле» (часи української державності та національно-визвольної боротьби) «вставало в присмерку століть». Утім, як згодом стверджував онук, занадто «добре знав» його Дід «Росію, / Її тупу державну дибу!» – тому з «ненавистю й презирством» ставився до «лапотника-к а ц а п у р и...» Натомість зрілий Є. Маланюк шкодував, що аналогічного ставлення до москалів (кацапів) начебто «внуки вже не мали», отож і віддали у 1917–1921 роках «на поталу» Україну («Країну крови та пісень»), а самі зазнали «циганських мандрів по чужинах» [9, с. 143].

Щоправда, Є. Маланюк явно узагальнював твердження про «внуків». У поемі він радше створював не лише власний політичний абрис, але і збірно-метафоричний образ свого покоління. Він, зосібна, явно успадкував від діда Василя і «ненависть», і «презирство» у ставленні до «лапотника-к а ц а п у р и». Ба навіть більше, він примножував їх у свої текстах, зокрема й ранніх. Власне, основна мета цієї публікації якраз і є вперше проаналізувати антиросійські мотиви у найбільш ранніх поетичних текстах письменника-воїна, які фактично невідомі сучасним читачам.

В «Уривку із життєпису», опублікованому в лютому 1957 р. в мюнхенській «Українській літературній газеті», Є. Маланюк оповів, що у віці 13–14 літ із батькових рук «дістав був либонь нелегальний переклад» книги «La Russie en 1839», яка належить перу французького письменника й дипломата маркиза Астольфа де Кюстіна [15]. Загалом це була перша серйозна публікація, яка відкривала світові справжнє обличчя Московії-Росії, де вже століттями панувала людиноненависницька диктатура.

Водночас, перебуваючи в таборах інтернованих, Є. Маланюк оповів про своє рішення навесні 1918 р. знову добровільно стати воїном-захисником щойно відновленої української держави як про визріле й цілком національно свідоме. Він, зокрема, писав:

«Як не радісно було вдома, як не потребували душа й тіло відпочити по страшній європейській війні [...] – та не пора було сидіти в запічку. Розгортався з кривавим досвідком України її золото-лазуровий шлях, відкривалися великі горизонти, як

вірилося, світлого майбутнього. І десь в глибині душі народжувалася тривога, неспокій, зловісна думка, що це ще не в с е, що одвічний гнобителю не відпустить оттак легко на волю свого трисотлітнього невільника» [10, с. 277].

У цій прозовій візії Росія начебто гіперболічно зображена як «**одвічний гнобителю**» [тут і далі виокремлення жирним шрифтом мої. – М. К.] українського народу, який, правда, тут же названий «трисотлітнім невільником» московитів. Однак, «одвічним гнобителем» України вона постає радше не в хронологічному, а в метафізичному аспекті. Для Є. Маланюка саме Московія є «імперією зла», а не якийсь там, за Рональдом Рейганом, абстрактний «СРСР».

Так, уже в дебютному творі, опублікованому 1916 р. під назвою «Казка» та підписаному псевдонімом Володимир Гарський, московити декілька разів ототожнені не тільки з «ворогами», але й із «катами» українського народу [1]. Потрібно відзначити, що у візіях Є. Маланюка катування українців чи їх землі (України) часто нагадує середньовічні картини пекельних мук. Правда, коли в метафізичному уявленні християн пекло уособлене з вогнем (спекою), то у візіях Є. Маланюка часто з холодом, зокрема Сибіру.

Наприклад, у вірші, датованому 1920 р., Є. Маланюк також ужив слово **казка** з явним **історіософським** підтекстом (вірою в українську державну незалежність), однак натомість змушений був визнати, що в реальності безвинно був покараний «зимним подувом Сибіру» (отим, так би мовити, **московським холодним пеклом**):

Носив навік єдину віру,
Що знову казка задзвенить,
Та зимним подувом Сибіру
Життя скарало без вини [14, с. 81].

Відповідно й у «Казці» метонімія «**Сибір**» уособлює не тільки імперську Московію загалом, але, зокрема, і її каральні засоби. У візії Є. Маланюка московські слуги-загарбники, які також названі ще й «ворожими катами», «в Сибір всіх тягли» українців, а передусім тих, у кого пробуджувалася національна свідомість. Тож неспроста в «Казці» наратор (а фактично молодий Є. Маланюк як автор твору) ще в **серпні 1916 р. закликав український народ до національно-визвольної революції**, спрямованої проти окупантів, передусім **москалів**, котрим і належить територія Сибіру. Аби заклик до збройної боротьби пролунав якомога емоційніше, Є. Маланюк оповідь у «Казці» поділив на два історичні періоди, які узагальнено назвав «колись» і «тепер». До речі, розповідь про колишні часи також поділена на два історичні етапи, які довелося прожити Україні. Спочатку читач дізнається про давноминулі «красні роки». Це були часи **козацьких вольностей** у «країні», якою «гетьмани вправляли». Тоді українці співали «вільні пісні», натомість про неволю навіть гадки не мали. Вони свobodно ловили різноманітну дичину на належних їм територіях, а їхні воїни («козаки») навіть «на швидких байдаках» «за море по здобич ходили», «городи бусурмен плондрували»

тощо. Отож козаки вели, зокрема, і мілітарно-морський спосіб життя, характерний раніше для варягів, яких теж оспівав Є. Маланюк у подальшій творчості (зосібна, як було вже сказано, у поемі «Голоси землі» козаки названі «степовими варягами»). Носіями ж історичної пам'яті українського люду були тоді «старі кобзарі», які «про літа молоді, / про гетьманів своїх» та про «гайдамаків страшних» вільно «на струнах бандури бреччали». Звісно, згідно з розповіддю наратора, ці «красні роки» можна метафорично вважати своєрідним «раєм» України (або ж, використовуючи вже згадувану лексику поеми «Голоси землі», «минулим», яке «вставало в присмерку століть» у візії «Діда» Василя – «**раєм страченим**»). Цю думку посилює й оповідь про «дівчат у вінках», котрі «по вишневих садках» про воїнів-козаків «пісні гарні-сумні співали» [1, с. 4].

Та згодом наратор із сумом констатував:

Та минає усе...
Так минуло і це
І ті красні роки,
Як жили козаки [1, с. 4].

Тому далі він розповів про історичні часи **поневолення** рідного «краю», теж хронологічно поділяючи їх ще на два періоди. За автором, перший із них можна охарактеризувати як **уявлення** українського «люду» та його **засинання** в окупаційній неволі москалів. Він тривав декілька «віків» (століть). Із «Казки», зокрема, дізнаємося, що «настали віки», коли в Україну «прийшли вороги» та козачий люд «закували в ярмо», у якому він помалу й «заснув». Другий період московського поневолення, який можна назвати часами **політичного сну** та **національної темноти** українського «люду», хронологічно окреслений доволі точно – **століття**, або «вік» («Цілий вік промайнув, / Як народ цей заснув») [1, с. 4].

Про багатівкове поневолення українського народу, яке на перший погляд може видатися хронологічно дещо алогічним, Є. Маланюк писав і в прозових текстах. Наприклад, 1922 р. він писав, що Україна вже «цілі століття була в смертнім сні» [14, с. 1]. Утім, уже наступного (1923) року Є. Маланюк, знову ж як у «Казці», говорив про «столітній сон» українського народу («Чорнозему»):

«І замість того, щоб усвідомити вогнем могутньої і єдиної національної ідеї розбурханий, ще сліпий від столітнього сну Чорнозем, щоб допомогти йому при сформулюванні його волі до життя, – українська інтелігенція зробила все, щоб Чорнозем цей, як і століття назад, як і через цілу історію, – й на цей раз послужив лише плацдармом для відвічної боротьби Заходу зі Сходом і не здолав вирости сам в новий національно-державний організм світу» [11, с. 38].

Цікаво, що однією із провідних ознак поневолення українців росіянами молодий Є. Маланюк назвав заборону окупаційним режимом не тільки рідної мови загалом, а зосібна «пісень» про «волю минулу», зокрема про козацькі часи. У поемі наратор наголошував, що в Україні пісень із козацьких часів було вже «не чути давно». Їх перестав

співати не тільки «кобзар на бандурі», але й «ніхто з козаків» також не хотів «заспівати» про «волю минулу», аби таким чином дати «поради народові», як її повернути. Також «ніхто» з українців не наважувався спробувати й «кайдани порвать», тобто політично вирватися з окупаційної неволі московитів, бо боявся «нагайки» та ще «гірших кайдан». Одночасно, як було вже сказано, молодий поет москалів-окупантів називає «ворожими катами», що не тільки забороняли українцям говорити рідною мовою, але й у «Сибір всіх тягли», «Хто про волю співав / І народ пробуждав, / Щоби люд із темноти підняти» [1, с. 4].

Утім, «все ж найшовся козак», у казкових вогненно-громових обрисах котрого не важко впізнати абрис Т. Шевченка. Саме він рідною мовою

...сміло гукнув
Щоби люд весь почув,
Щоб свій голос підняв
І кайдани порвав,
І як раньше на волі жили [1, с. 4–5].

Та, на жаль, «умер неборак», а точніше московити («ворожі кати») позбавили його фізичного життя («життя в нього взяли»), однак «не вбили» його «живучої сили». Таким чином, ще молодий Є. Маланюк надавав неабиякого політичного значення творчості Т. Шевченка. У загальному контексті доробку письменника-воїна Т. Шевченко немовби приймає булаву політичних устремлінь українського народу до державної самостійності від Івана Мазепи, однак, на відміну від гетьмана, не має можливості навіть спробувати реалізувати їх у дійсності, зокрема мілітарним шляхом. Однак Т. Шевченко вербально спонукає співвітчизників до збройної боротьби проти російських окупантів. І в «Казці» його «палючі слова», сказані рідною мовою:

Громом враз заревли
І народ підняли,
Із темноти, із сну пробудили [1, с. 4].

Правда, «тепер», зокрема **1916 р.** (у розпал Першої світової війни), молодий поет-воїн визнавав, що виконати національно-політичний заклик Т. Шевченка – позбутися ворожої окупації («всі кайдани порвать»), аби «так жить, як колись» – вільно, український народ і далі не спроможний, бо ще «слаба його міць», «ще слабі всі народні сили». Тож у фінальній частині вже власного заклику, сповненого «військовою романтикою» (чи ж мілітарним романтизмом), Є. Маланюк намагався переконати «хлопців-орлів» (очевидно, передусім українських воїнів, що були учасниками Першої світової війни по обидва боки фронту) об'єднатися, аби побити всіх «катів», «всіх ворожих синів» України та «розбудити» український народ до власного національно-державницького «життя» [1, с. 5]. Важливо зазначити, що на символіку, яку використав молодий Є. Маланюк на позначення загарбницько-розбійницької суті Росії, натрапляємо й у його подальших текстах, однак це вже теми інших досліджень.

Таким чином, у заключній частині дореволюційного твору Є. Маланюка звучить потужний заклик, висловлений у дусі **мілітарного романтизму**, до майбутнього **бою з московськими окупантами**, у якому вони мали б бути цілковито **знищені** та який у 1916 р. читачі сприймали лише як прогностично-віртуальний.

У фронтовому вірші-заклику «Гей, на коні!..», що був опублікований уже 16 жовтня 1920 р. у варшавському тижневику «Син України», Є. Маланюк, як і в дореволюційній «Казці», окреслив протистояння Московії та України теж у метафізичному, зосібна есхатологічному, дискурсі. Також в обох поетичних текстах висловлений у дусі мілітарного романтизму заклик до бою з московськими окупантами. Однак у фронтовій поезії Є. Маланюка бій за майбутнє України сприймається вже не як прогностично-віртуальний, а як цілком реальний. Автор немовби нагадує читачам, що битви за Україну тривають уже давно, але невдовзі має настати той історично вирішальний бій, який і визначить її подальшу політичну долю. Вона або відновить утрачену вже століттями незалежність, або знову залишиться московською колонією.

Так, у поезії «Гей, на коні!..» історична візія Росії презентована в образі «нечистої сили», яку автор закликає врешті-решт «схаменутись». Натомість він спонукає «стрепенутись козацьку долю» [2, с. 4], тобто закликає українців до пробудження їхньої національно-державницької свідомості, або ж, висловлюючись уже цитованим окресленням Є. Маланюка зі статті «Гоголь (фрагмент перший)», до «зрушення психологічних глибин – психонаціональних ремінісценцій паралізованої, але не знищеної пам'яті історичної» співвітчизників.

До власного народу письменник-воїн звертався із закликами, що їх, як і у фронтових статтях «Чому ми їм не ймемо віри» та «Армія й позашкільна освіта», чітко обґрунтовував історичними фактами бачення трагічної дійсності, зокрема в тогочасній (початку 1920 р.) Україні. Наприклад, у статті «Чому ми їм не ймемо віри» Є. Маланюк описав, як «червона армія», політично камуфльована під начебто народну та робочу, із «кривавим ножем **лютувала** по Україні» [16, 3]. Схожу візію **лютого** катування України «Москвою» Є. Маланюк відтворив і у вірші «Гей, на коні!..»:

Ворог **лютий** вп'явся в тіло
Любій нашій Україні [2, с. 4].

Письменник нагадав і «всю мету» та «всю надію» будь-якої владної верхівки Кремля-окупанта (і царського, і більшовицького) – спочатку побудова, а далі начебто відновлення так званої «**неділимій Росії**». Та передусім у доволі лаконічній формі, зокрема притаманній для поетичного тексту, Є. Маланюк оповістив економічно-культурні поштовхи до вже багатовікової окупації України Московією. Він, зосібна, наголосив на розбійницько-зłodійській суті московської імперії, яку й досі, зокрема враховуючи й сучасну російсько-українську війну, можна вважати провідною рисою менталітету народу-окупанта:

Москва любить панувати,
Красти все та грабувати;
Їх уславлена культура –
Ненажерлива натура,
Бо свого вони не мають,
Тільки других обдирають [2, с. 4].

Спостерігаючи економічно-культурне становище України, зосібна на початку 1920 р., Є. Маланюк із боєм констатував, що «Москва» прагне знову «святкувати» перемогу в Україні. Вона ставить собі за мету відновити статус потужної світової імперії, будуючи майбутню «свою долю» на «святій» для кожного свідомого українця «руїні», зокрема, і ще політично не окріплій державній незалежності України. Водночас у візії Є. Маланюка «**Москва**» (Московія, Росія) зображена «**проклятою**» країною, котра, як у давні часи монголо-татарська орда, несе в Україні не тільки політичну та економічно-культурну розруху («руїну»), але також і фізичну смерть українцям:

А **руїна** – де не глянеш...
Де не звернешся, не станеш –
Все **Москва проклята** з'їла! [2, с. 4].

Трагізм політичних, економічних і культурних наслідків перебування більшовицького окупаційного режиму Кремля в Україні Є. Маланюк докладніше відтворив у таборовому циклі «Друга руїна», який опублікував уже навесні 1921 р., зокрема напередодні Другого зимового походу. Там поет-воїн безпосередньо розширив і образ «Москви проклятої», зобразивши її окупаційну армію нащадків Мамає та Батия у вигляді немовби велетенського людоджера, який знищує залишки захисників української державності.

Ще більш наочними для всього цивілізованого світу стають звинувачення і в злочинстві, і в руйнуванні України, які пред'явив Є. Маланюк «Москві проклятій» у вірші «Гей, на коні!..», зокрема, після відкритої крадіжки Криму та інших українських територій, а також знищення інфраструктури й масового знищення громадян сучасної суверенної Української Держави, у тому числі й дітей. Тож актуальним залишається й сьогодні заклик Є. Маланюка до українців, що, як і в «Думі» гетьмана І. Мазепи, вказує єдиний – **мілітарний** – шлях припинення вже багатовікової агресії Росії:

Тільки може їх спинити
Гостра шабля й наша воля;
Всіх їх може засліпити
Наша власна ясна доля [2, с. 4].

Водночас на початку 1920 р. молодий Є. Маланюк закликав політично роз'єднаних українців об'єднатися передусім на національному ґрунті, переконуючи, що лише

«спільні сили розвіють» московську окупацію України, яка триває століттями. Потужно та багато в чому актуально й у сьогоденні звучать його мілітарні гасла-повтори, скеровані до українського вояцтва:

Гей, на коні, в чисте поле
Ворогам назустріч сміло!
Їхні лави всі розбити,
Їхнім трупом поле вкрити –
То-то любо, то-то мило! [...].

Гей, на коні, в степ широкий!
Воля наш девіз високий,
Нумо ж волі добувати! [2, с. 4]

У фінальних акордах поезії Є. Маланюк дещо ширше презентував і перспективу «ясної долі» для співвітчизників, персоніфікуючи майбуття рідної землі в державницькому абрисі Матері:

Хай завітчана квітками
Встане з пишними ланами
Україна, наша Мати [2, с. 4].

Таким чином, у «Казці» наявна авторська візія історії України впродовж декількох століть, яка викладена метафоричною мовою в поетичній формі. Основна увага в ній зосереджена на порівняльних описах вільного життя в Україні та часах її репресивної окупації московитами. Періоди української «волі» та збройної боротьби за неї представлені в «Казці» мілітарними образами «козаків», «гайдамаків» і «гетьманів». Однак у фазі тоталітарної окупації України національним провідником у боротьбі проти московської окупації постає вогненно-громовий абрис Т. Шевченка, волю якого до мілітарного бою з ворогами й озвучує ліричний герой «Казки».

Немовби переддень цього історично вирішального бою, але вже цілком реального, Є. Маланюк зобразив у фронтовому вірші-заклику «Гей, на коні!..», опублікованому та, очевидно, й написаному в період завершального етапу національно-визвольної боротьби українського народу 1917–1921 років. На жаль, його фронтові заклики залишаються актуальними й сьогодні – під час чергової російсько-української війни.

Одночасно ідейне та тематичне спрямування ранніх мілітарних поезій Є. Маланюка, а також його окремі твердження, зокрема про пробудження національної свідомості в дитячі роки, спростовують і досі поширений в українському літературознавстві міф, буцімто він став українським поетом лише після «потрясіння поразкою УНР».

Список використаної літератури

1. *Гарський Володимир*. Казка // Вільне слово. 1916. 5 серпня. Ч. 19. С. 4–5.
2. *Гур Василь*. Гей, на коні!.. // Син України. 1920. 16 жовтня. Ч. 11. С. 4.
3. *Крупач М.* Вплив чорногорського родоводу на середньовічні мотиви творчості Євгена Маланюка // *Lingua Montenegrina: časopis za jezikoslovna, književna i kulturna pitanja*. Cetinje, 2023. № 32. С. 221–238.
4. *Крупач М.* «Наша юність крилата»: до проблеми юначого патріотизму Євгена Маланюка // *Прикарпатський вісник НТШ. Серія «Слово»*. Вип. 2 (30). Івано-Франківськ, 2015. С. 297–306.
5. *Крупач М.* Пошуки дотаборових публікацій Євгена Маланюка (1916–1917 та 1920 років) // *Українське літературознавство. Збірник наукових праць*. Вип. 77. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2013. С. 3–44.
6. *Крупач М.* У пошуках літературного дебюту Євгена Маланюка // *Українське літературознавство. Збірник наукових праць*. Вип. 82. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. С. 3–35.
7. *Куценко Л.* Dominus Маланюк: тло і постать. Київ: ВЦ «Просвіта», 2002. 368 с.
8. *Маланюк Є.* Гоголь (фрагмент перший) // *Ми*. 1933. Кн. 1. С. 117–133.
9. *Маланюк Є.* Голоси землі // *Поезії в одному томі*. Нью-Йорк, 1954. С. 136–148.
10. *Маланюк Є.* Євген Мешковський // *Маланюк Є. Книга спостережень*. Т. 2. Торонто: Гомін України, 1966. С. 263–292.
11. *Маланюк Є.* Ідеї й дії // *Веселка*. 1923. Ч. 9–10. С. 36–41.
12. *Маланюк Є.* Конспекти автобіографії та інтерв'ю, наданих Є.Ю. Пеленському // *ЦДІА у Львові*. Ф. 309. Оп. 1. Зв. 146. Од. 2160с. Арк. 106–108.
13. *Маланюк Є.* Поезії. Львів: УПП ім. І. Федорова; «Фенікс Лтд», 1992. 686 с.
14. *Маланюк Є.* Смертю смерть поправ // *Наша зоря*. Святкова одноднівка. 1922. Ч. 1. С. 1.
15. *Маланюк Є.* Уривок із життєпису // *Українська літературна газета*. 1957. Ч. 2. С. 3.
16. *Панас*. Чому ми їм не ймемо віри? // *Син України*. 1920. 1 листопада. Ч. 14. С. 3–4.

References

1. Harskyi, Volodymyr (1916). *Kazka*. *Vilne slovo*. 1916. 5 serpnia. Ch. 19. S. 4–5. Ukraine.
2. Hur, Vasyl (1920). *Hei, na koni!..* *Syn Ukrainy*. 1920. 16 zhovtnia. Ch. 11. S. 4. Ukraine.
3. Krupach M. (2023). *Vplyv chornohorskoho rodovodu na serednovichni motyvy tvorchosti Yevhena Malaniuka*. *Lingua Montenegrina: Časopis za jezikoslovna, književna i kulturna pitanja*. № 32. S. 221–238. Cetinje, Crna Gora.
4. Krupach, M. (2015). «Nasha yunist krylata»: do problemy yunachoho patriotyizmu Yevhena Malaniuka. *Prykarpatskyi visnyk NTSh. Slovo*. Vyp. 2 (30). S. 297–306. Ivano-Frankivsk, Ukraine.
5. Krupach, M. (2013). *Poshuky dotaborovykh publikatsiy Yevhena Malaniuka (1916–1917 ta 1920 rokiv)*. *Ukrayinske literaturoznnavstvo. Zbirnyk naukovykh prats*. Vyp. 77. S. 3–44. Lviv: LNU im. Ivana Franka, Ukraine.
6. Krupach, M. (2017). *U poshukakh literaturnoho debiutu Yevhena Malaniuka*. *Ukrayinske literaturoznnavstvo. Zbirnyk naukovykh prats*. Vyp. 82. S. 3–35. Lviv: LNU im. Ivana Franka, Ukraine.

7. Kutsenko, L. (2002). *Dominus Malaniuk: tlo i postat*. Kyiv: VTs “Prosvita”, Ukraine.
8. Malaniuk, Ye. (1933). *Hohol (fragment pershyi)*. *My*. 1933. Kn. 1. S. 117–133. Ukraine.
9. Malaniuk, Ye. (1954). *Holosy zemli. Poeziyi v odnomu tomi*. S. 136–148. New-York, USA.
10. Malaniuk, Ye. (1966). *Evhen Mieshkovskiyi. Malaniuk Ye. Knyha sposterezhen*. T. 2. S. 263–292. Toronto: Homin Ukrayiny, Canada.
11. Malaniuk, Ye. (1923). *Ideyi y diyi. Veselka*. 1923. Ch. 9–10. S. 36–41. Ukraine.
12. Malaniuk, Ye. *Konspekty avtobiohrafy yi ta intervyyu, nadanykh Ye. Iu. Pelenskomu. TsDIA u Lvovi*. F. 309. Op. 1. Zv. 146. Od. 2160s. Ark. 106–108.
13. Malaniuk, Ye. (1992). *Poeziyi*. 686 s. Lviv: UPI im. I. Fedorova; “Feniks Ltd”, Ukraine.
14. Malaniuk, Ye. (1922). *Smertiyu smert poprav. Nasha zoria. Sviatkova odnodnivka*. 1922. Ch. 1. S. 1. Ukraine.
15. Malaniuk, Ye. (1957). *Uryvok iz zhyttiepysu. Ukrayinska literaturna hazeta*. 1957. Ch. 2. S. 3. Miunchen, Germany.
16. Panas (1920). *Chomu my yim ne ymemo viry? Syn Ukrayiny*. 1920. 1 lystopada. Ch. 14. S. 3–4. Ukraine.

Микола Крупач – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури імені академіка Михайла Возняка Львівського національного університету імені Івана Франка (вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна).

Mykola Krupach – Cand. Sc. (Philology), Associate Professor, Acad. M. Vozniak Department of Ukrainian Literature, The Ivan Franko National University of Lviv (1 Universytets'ka Str., 79000, Ukraine).

E-mail: mukolakrupach@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0911-1693>.

“MOSCOW THE CURSED” IN THE EARLY VISIONS OF YEVHEN MALANIUK

Mykola KRUPACH

The article pioneers an analysis of anti-Russian motives in Ye. Malaniuk's earliest poetic texts published during his participation in the First World War and the national liberation struggle of the Ukrainian people of 1917–1921, hitherto, in fact, unknown to the present-day reader. The ideological and thematic trends of these military texts, as well as certain of Ye. Malanyuk's statements about himself, in particular the awakening of his national consciousness in the childhood, refutes the myth still current in Ukrainian literary studies that he, allegedly, came to be a Ukrainian poet only upon being “shocked by the defeat of the Ukrainian People's Republic”.

The research **aims at** proving that, as a matter of fact, Ye. Malaniuk became a nationally mature, conscious, patriotic personality as far back as possessing the status of a military, participating in the First World War and the battles against Russian Bolsheviks and their Ukrainian myrmidons, not following the defeat of the Ukrainians in the national-liberation struggle of 1917–1921.

The scholarly novelty of the article consists, among other things, in the fact that the researcher convincingly illustrates the genesis of Ye. Malaniuk's interest in "military romanticism". The "first stage" in the moulding of a "real national consciousness" of the poet took place as early as in his childhood, in particular, under the influence of a military education on the part of his paternal grandfather, as well as on reading M. Gogol's *Taras Bul'ba* that came to be a major factor capable of reviving the psychological depths of the "paralyzed yet indestructible historical memory" of the Ukrainians, which is corroborated by the leitmotifs of his poetic texts, viz. the poem *Holosy zemli* [Voices of the Earth], as well as the early poetry – *Kazka* [A fairy tale] and *Hey, na koni... !* [Hey, Saddle the Horses!...]. The latter poem, in the spirit of military romanticism, powerfully calls upon a future battle against Moscow invaders and their total annihilation.

In the **Conclusion** the researcher noted that the ideological and thematic direction of Ye. Malaniuk's early military texts, as well as individual concept-containing statements of the early Ye. Malaniuk, in particular the self-confessions on the awakening of his national consciousness in the years of childhood disprove the myth hitherto dominant in Ukrainian Literary Studies that he allegedly came to be a Ukrainian poet only after "being shocked by the defeat of the UNR [Ukrainian National Republic]". The paper employs problem-ideological, cultural-historical, stylistic and hermeneutic **methods** of analysis.

Keywords: Ye. Malaniuk, pre-revolutionary creativity, front-line poetry, Russian invasion, torturing of Ukraine, national consciousness, military romanticism.

Стаття надійшла до редколегії: 10.01.2024.

Прийнята до друку: 24.02.2025.